

Rätt invandrare till rätt plats- det närpesiska receptet för god integration

Följande rapport är en sammanfattning av intervjuer vid ett studiebesök i Närpes kommun 14.5.2009.

År 1988 blev Närpes den första svenskspråkiga kommun i Finland som tog emot flyktingar. Det handlade då om vietnamesiska flyktingar, som var startskottet för en stor invandring till den relativt lilla landsbygdskommunen i Österbotten. Under över 20 år har nu invandringen av främst vietnameser och bosnier fortsatt. Både av lokalbefolkning och inflyttade ses detta som något positivt. Man går t.o.m. så långt att säga att invandringen har varit en lösning för Närpes.

Österbottningarna är till sin natur hårt arbetande företagare. Företag blomstrar upp inom metallindustrin och växthusnäringen.

- Man har egentligen startat företag utan att ha tillräckligt många som kan arbeta i företaget, säger Markus Norrback, projektkoordinator inom det EU-finansierade projektet Shaisyd - Strategier för en hållbar arbetskraftsinvandring i Sydösterbotten.

Arbetskraft behövdes, och invandringen blev i det här fallet lösningen. De flitiga vietnameserna hittade snabbt sin roll i växthusen, och uppskattades av arbetsgivarna för sin positiva arbetsattityd och sin arbetsflit. Rekryteringen skedde sedan spontant, det fanns plats för mer arbetskraft och arbetarna berättade för arbetsgivaren om en duktig bror eller syster därhemma och saken var klar, berättar Lilian Ivars, koordinator för Shaisyds systerprojekt GIIÖB - en god integration av invandrare i Österbotten. Den arbetsrelaterade arbetskraftsinvandringen till Österbotten hade tagit fart.

Det var dock inte bara vietnameser som fann sin roll i Närpes växthus och metallverkstäder. Ismet Gutic' flydde tillsammans med sina bröder under kriget i Bosnien 1992. På flyktingförläggningen i Kroatien önskade de sig allt annat än till Finland, och väl framme på mottagningscentralen i Finland fick de välja mellan en finskspråkig stad och en svenskspråkig. De valde den finskspråkiga men kom till Närpes.

- Och det blev rätt till slut, säger Ismet som idag fungerar som tolk för nya bosniska invandrare och dessutom har sin egen metallverkstad. Idag är Finland mitt andra hemland, vi åker hem till Bosnien en månad på sommaren på semester, det behöver vi, men flyttar tillbaka gör vi inte mer.

I Närpes finns de bekanta, både bosnier och närpeser, jobbet, barnens födelseplats och huset. Redan efter tre månader kunde Ismet så bra svenska att Lilian, som då jobbade som socialarbetare, tyckte att han kunde jobba som tolk till de andra.

- Det är svårt att hitta ett språk att kommunicera på, då de är vanligare att den äldre bosniska generationen kan ryska eller tyska snarare än engelska, p.g.a. många bosnier har erfarenheter som gästarbetare i Tyskland eller Österrike. Men svenskan går relativt enkelt att lära sig och man kan hitta många lånord som liknar varandra i språken och på så vis kommer man vidare.

De flesta är överens om att kärnfaktorn i Närpes framgångsrecept då det gäller integration är nog just det att man haft arbetsplatser som inte kräver att man kan språket perfekt. Arbetsgivarna har varit tillmötesgående och intresserade, hjälpt till med både de sociala frågorna och det praktiska. Markus Norrback på Shaisyd säger att arbetsgivare t.o.m. säger att det är roligare att anställda folk utifrån, för man får ta del av deras liv på ett helt annat sätt än en finländare som inte är så utlämnad som en person som kommer från ett annat land. När lokalbefolkning och arbetsgivare har sett att invandrarna gör rätt för sig, arbetar hårt från morgon till kväll, då har de också blivit accepterade och

respekterade i samhället. Speciellt den bosniska och även den vietnamesiska kulturen är lik den österbottniska ifråga om hårt arbete - man har förstått varandra på den nivån.

Idag pågår två projekt om integration som administreras från Södra Österbottens Folkhögskola, SÖFF. SÖFF ägs sedan 2008 av Närpes stad som tog över skolan av Svenska Folkskolans Vänner. På skolan finns 2 invandrarlinjer och det 10e året, där också många invandrare deltar. Dessa är dock fristående från de två projekten GIIÖB och SHAI SYD. Båda projekten är 3-åriga och finansieras av Europeiska Socialfonden. GIIÖB är verksam i svenska Österbotten från Kristinestad i söder till Jakobstad i norr. Syftet är att via en samordnande funktion dels skapa möjligheter till fortbildning för yrkesgrupper som i sitt dagliga arbete kommer i kontakt med människor från andra kulturer. Målgruppen kan vara lärare, myndighetspersoner, social- och hälsovårdspersonal m.fl. Man samarbetar med Åbo Akademis fortbildningscentral i Vasa och håller seminarier på olika orter, totalt 8 seminariedagar per år. I seminarierna, som är öppna för både invandrare och lokalbefolkning, inkluderas inlägg av invandrarna själva för en tydligare dialog om anpassning till nya miljöer och kulturer. Deltagandet i seminarierna är gratis.

GIIÖB har också ett andra syfte, nämligen att erbjuda invandrare information om utbildningsmöjligheter och händelser genom bl.a. en tidningsbilaga på fyra olika språk. Tidningsbilagan kommer tio gånger per år och inkluderas i Sydösterbotten tidningen och Vasabladet. Språken är vietnamesiska, bosniska, ryska och engelska. Projektbudgeten för GIIÖB är 154 300 euro per år (totalt 462 900 euro).

Det andra projektet, SHAI SYD, startade i november 2008 och pågår i tre år i Sydösterbottens TE-byrås verksamhetsområde, d.v.s. Kaskö, Kristinestad, Närpes och Korsnäs. Syftet är att skapa en koordinering av arbetskraftsinvandringen och rekryteringen i kombination med integrationsbefrämjande åtgärder, genom utbildningar och kurser och information riktad till både arbetskraftsinvandrarna och arbetsgivarna. Projektet ger t.ex. skräddarsydd utbildning, sysselsättningsstöd vid anställning av arbetslös invandrare, mångkulturell kunskap och arbetsplatshandledare, stöd i frågor som rör uppehållstillstånd och tolktjänster samt åtgärder riktade till arbetsgivarna. Till arbetskraftsinvandrarna ges individuell handledning vid arbets- eller praktikplatssökning, yrkesinriktade tilläggsutbildningar och tolktjänster för den som arbetar, olika gruppverksamheter, både förberedande och yrkesinriktad arbetskraftspolitisk utbildning enligt behov, även företagarkurser. Därtill ges även arbetskraftsinvandraren stöd i frågor som rör uppehållstillstånd, arbetsavtal och myndighetsärenden.

Aida Simidzija arbetar som språkcoach på SHAI SYD. I Bosnien arbetade hon som domare, men nu har hon sadlat om och är aktiv som tolk, språkcoach för SHAI SYD, översättare och hemspråklärare för de bosniska barnen i skolan. Hennes jobb för SHAI SYD fick en mer eller mindre oväntad vändning då den ekonomiska krisen ledde till att många arbetsgivare permitterade invandrararbetarna för en månad eller liknande. Istället för att göra ingenting tog arbetarna tillfället i akt att lära sig svenska. Aida går då till arbetsplatserna och håller kurser på plats, till ett förmånligt pris (28 lektioner för 35 euro). Lektionerna har varit mycket uppskattade och en förlängning planeras. Aida tror att denna vilja att lära sig hos arbetarna mycket handlar om att man vill stärka sin egen ställning. Arbetsgivarna uppskattar också språkinläringen.

Aida undervisar mest bosnier, det är svårare med vietnameser eftersom de inte har ett gemensamt språk. För dem finns då istället en vietnamesisk lärare, som de flesta går till. Vissa har dock ändå valt att studera för Aida, eftersom de menar att det blir för mycket vietnamesiska på lektionerna annars. Aida har inte stött på problemet med analfabeter så ofta, men en bosnisk kvinna lärde sig svenska fast hon var analfabet. Det är dock inte alltid det går så bra, två thailändska kvinnor som varken kunde läsa eller skriva fick helt enkelt av den orsaken sluta på kursen.

I Österbotten använder man termen hemspråksundervisning, inte modersmålsundervisning, då man talar om att undervisa barn med utländska rötter i sitt modersmål. Aida har under våren undervisat barn från 4 lågstadielklasser i bosniska. De går igenom grammatik, litteratur, att surfa på nätet och läser böcker för barn som bor utanför Bosnien. Aida säger att man inte kan använda sig av de böcker som är skrivna för barn som är födda i Bosnien, så hon skaffar undervisningsmaterialet via sin bror i Sverige.

I Österbotten har attityderna till de invandrade bosnierna varit mycket goda. Den första lilla gruppen som kom för 16 år sedan har varit måna om att skapa ett gott rykte om sig. I Bosnien har man ett ordspråk som lyder ”det ska tas fram med ryggen”, som passar bra ihop med österbottningarnas arbetsanda. Den första gruppen som anlände har etablerat sig, lärt sig svenska och skaffat jobb, vilket gör att de som kommer efter också vill göra samma sak. De nyligen invandrade har fått hjälp genom t.ex. praktikplatslösningar. Ett vinnande koncept enligt Ismet är att man inte bara placerat invandrarna på stora företag, utan också små företag, vilket gör att goda relationer skapas mellan arbetsgivare och invandrare. Detta hör till kärnan i Närpesmodellen, eftersom man sålunda når ut till många fler istället för att isolera sig på ett stort anonymt företag.

Många som kommer som flyktingar har svåra trauman att bearbeta. Vissa har klarat av sådant på egen hand, en bosnier som fick jobba med kor i ladugården menade att korna, att arbeta med djur, blev hans terapi. En psykolog på hälsocentralen i Närpes vid namn Ralf Häggkvist har tagit sig an specialfall med stort intresse och föreslogs som eventuell föreläsare till Åland i dessa frågor. I terapin har man tagit hjälp av tolk, vilket fungerar.

Vid frågan om det då inte har funnits några problemfall ifråga om integration i Närpes minns Lilian den andra vietnamesiska grupp som kom till Närpes. I flyktinglägren för vietnameser som fanns i Hongkong sov man som i hönsburet på upphöjda plattor. Länder som USA och Kanada handplockade de mest utbildade flyktingarna. Finland, som hade dåligt samvete över en restriktiv invandringspolitik tog sig an de svårare fallen, och så kom det sig att en svår grupp vietnameser skulle få sitt nya hem i Närpes, och Lilian var ansvarig för dem genom sitt arbete som socialarbetare. Då svängde attityderna i Österbotten. Vietnameserna hamnade i problem; de begick brott, körde ner två personer, våldtog och stal. Lilian blev hotad av lokalbefolkningen, för vietnameserna kallades ”Lilians flyktingar”. Men vietnameserna klarade inte att föra en sådan livsstil i ett litet samhälle och större delen av den 69 personer stora gruppen försvann till Helsingfors. 10 st blev dock kvar för att bevisa att det fanns hederliga vietnameser också.

Ismet betonar känslan av att invandrare måste sköta sig fem gånger bättre än lokalbefolkningen. Därför vill gruppen invandrare inte att någon från samma land ska ge dem ett dåligt rykte, eftersom det drabbar hela gruppen. Missuppfattningar förekommer alltid.

De europeiska invandrarna i Närpes, som t.ex. bosnierna, har varit relativt oproblematiske. Vietnameserna har funnits i Närpes i 21 år nu och de senaste 5-6 åren har ännu flera kommit. Vietnameserna fungerar på ett annat sätt eftersom de utser en huvudman för gruppen och familjebegreppet är mycket viktigt. De livligaste vietnameserna har ändå sökt sig till större orter. Vietnameserna har dock, liksom bosnierna, gjort kampanj för sig själva i Österbotten eftersom de är så driftiga i arbetet. Arbetskraftsinvandrarna har rätt till att använda tolk vilket hjälper oerhört den första tiden, det lönar sig i längden för invandrarnas välbefinnande. På stadens initiativ har också språkklasser ordnats för vietnameserna, för att undvika missförstånd. Vissa har börjat läsa svenska direkt på arbetstid, eftersom arbetsgivarna värdesätter språkkunskaperna. I Närpes har arbetslösheten för de invandrare legat på 4,7 % jämfört med 25 % i hela landet.

Ismet och Aina betonar att de trivs, den bosniska gruppen ger dem trygghet. Även om de fortfarande saknar kulturen i Bosnien föredrar de nu att leva i Närpes, där barnen är födda och jobben finns. De

menar att Bosnien förändrats och inte är samma hem som de en gång flydde ifrån. Både Finland och Bosnien finns i de invandrades identiteter. Barnen lär sig närpesiska, vilket Lilian tycker är det slutgiltiga beviset på integration.

Petra Granholm

Forskare och projektledare vid Ålands fredsinstitut